

Monika Baumgartl

STOPY SVĚTLA A TMY

• 29. 6. – 22. 8. 2016 •

Monika Baumgartl se narodila se v Praze

1966 – 1968

navštěvovala fotografickou školu u Marty Hoeffner v Hofheimu, asistentka u Gerry Schuma – televizní a videogalerie Düsseldorf

od roku 1969

věnuje se umělecké fotografii

experimentální divadelní práce v Düsseldorfu – představení: „Primärdemonstration“ - Rinke a Baumgartel v Arnheimu, Oxfordu, Tokyu, New Yorku atd.

od roku 1970

vystavuje své fotografie

1978

stipendium města Düsseldorfu P. S. 1 v New Yorku, od té doby pravidelné pobyty v New Yorku (tanec a fotografie)

od roku 1988

pravidelné pobyty v Japonsku

1989

založení „Tentekko“ skupiny Taiko bubeníků

od roku 1991

vystupuje doma i v zahraničí

FOTOGRAFIE MONIKY BAUMGARTL

*Vše zanechává stopy světla a tmy,
které se proměňují a rozplývají -
stopy času - energií,
jež nezaniknou...*

Od poslední ucelené výstavy fotografického díla Moniky Baumgartl uplynula už delší doba. Velká přehlídka její práce se konala v Kunsthalle Altdorf v roce 2008, poslední monografický katalog při příležitosti výstavy v Bonner Kunstverein však pochází z roku 1979. Její aktivity v oblasti fotografie ustoupily koncem 80. let 20. století do pozadí, i když ne kategoricky, ale spíš vzhledem k okolnostem a v důsledku posunu autorčiných uměleckých aktivit k jiným médiím.

Samotnou fotografickou tvorbu lze zasadit do období let 1970 až 1989. Navzdory všem experimentálním metodám, které postupně využívala, a všem posunům v námětech a tématech se tvorba Moniky Baumgartl vyznačuje velkou kontinuitou. Černobílé obrazy zachycené pomocí dlouhé expozice většinou působí jako jedna plynulá zářivá stopa. Veškerá akce je abstrahována, je formulována světlem vystupujícím z temnoty, jako proměna a pohyb už na samotné jednotlivé fotografii. Proces a směřování až ke stavu transformace jsou vlastně ústředními prvky celého autorčina díla. Když se zamýšlela nad svou prací, použila Monika Baumgartl výraz „časová expanze“. Přitom jsou její fotografie precizní ve své koncepci, stejně jako jsou úsporné v užití metafor a ve své střídme naléhavosti jsou prosyceny mnohým tajemstvím.

Monika Baumgartl vystudovala fotografii v Hofheim am Taunus a na konci 60. let se ve Frankfurtu seznámila s Gerrym Schumem, majitelem galerie a průkopníkem videoartu, který sám natáčel filmy o umělcích. Baumgartl pracovala jako Schumova asistentka a později se stala členkou experimentální divadelní skupiny v Düsseldorfu. Právě tam se potkala s Klausem Rinkem, s nímž pracovala až do roku 1978, a současně se věnovala vlastní fotografické tvorbě. Zapojila se do jeho práce na kolekci „Primary Demonstrations“ a její fotografie byly důležitým příspěvkem ke směru Body art těchto let. V roce 1970 strávila s Rinkem nějaký čas v Japonsku. Tam během několika týdnů vytvořila své vlastní významné série fotografií, kde poprvé kladla konceptuální důraz na objekt v řadě směřující k jeho postupnému vnímání. Monika Baumgartl fotografovala logo společnosti Coca Cola, všudypřítomné v japonském městské scénérii. Fotografie komponovala jako výřezy z obrazu, které zachovávají příslušný městský kontext. Baumgartl tak vytvořila ucelený obraz, který ve zkratce zachycuje střet různých kultur pod patronací globalizace. Ilustrovala mechanismy nahlížení veřejnosti na svět prostřednictvím uznávaných značek a zkoumala jejich estetickou formu jako součást univerzálního slovníku. Také zde, stejně jako u jejích předchozích aktivit, jsou patrné faktory, které budou později hrát roli v její fotografické činnosti. V letech 1970 a 1974 zachycovala Baumgartl stavy přírody v analytických obrazových sekvencích. Položila například semena rostlin na neutrální pozadí a fotografovala jejich klíčení jako déle trvající proces. Obdobně se objevují sekvence, které v pevně dané scénérii dokumentují okolní prostor v jeho drobných změnách. Zachycují stopy, které v dané krajině postupně mizí, a proměny situací v houstnoucí

tmě nebo mlze. Význam těchto děl netkví ani tak v jednotlivém snímku, spíš jej nacházíme ve vzájemné juxtapozici různých fází. Podstatou je důraz na intenzivní koncentraci, který přesahuje pouhé pasivní pozorování.

Zákonitým vyústěním těchto postupů je příklon k noční fotografii po roce 1973, který se časově shoduje s vizualizací fází Měsíce. Pokud Monika Baumgartl dosud vytvářela svá fotografická díla jako sekvenci, nyní uchopila vizuální obsah v jediném obraze: Od tohoto okamžiku pracovala s dlouhými expozicemi, jímala světlo (kterým je zde odražené světlo sluneční); někdy přerušovaně otevírala a zavírala clonu, jindy pohybovala fotoaparát. Stejně jako to vnímá oko, je poloha Měsíce zachycena na dráze soustavného pohybu, buď dlouze taženého, nebo ve stále se měnících směrech. Odtud vycházejí intervaly světla, které zakotvené v rytmu, vyjadřují synchronii prostoru a času a dokumentují plynoucí čas v jeho stálosti („Dreissig Minuten in einer Stunde“ - Třicet minut za hodinu, 1977).

S rostoucí zkušeností rozvíjela Monika Baumgartl tento proces dále. Někdy tento základní směr osciluje jako dynamické psané znaky v tmavé oblasti obrazu. A stejně jako se při noční jízdě automobilem bílé čáry jeví jako bílé paprsky bez pevného umístění, nalézáme na několika z těchto obrazů konstruktivní formace, které mohou býtobčas považovány za souřadnice v temnotě. Jako zdroje světla fungují rovněž hvězdy – někdy se zdá, jako by se svět vymknul realitě. Skutečně si musíme dávat do souvislostí, co je nahoře a co dole. Jak v této souvislosti napsal Heinz Kaminski, ředitel hvězdárny v Bochumi: „Není to jen subjektivní umělecká, ale také podpůrná a nezbytná interpretace, která vyvádí člověka ze strnulé pozice jeho vlastního bytí do celkové dynamiky přírodních jevů, do jeho jedinečného prostředí, do prostředí planety Země.“ (1973)

Na základě těchto představ obrací Monika Baumgartl svůj zájem od přírodního k umělému světlu. Pozoruje jej u architektury, která zde současně funguje jako část zastupující celek v podobě moderní, globálně propojené společnosti. Během stipendia P. S. 1 v New Yorku zachytila z Clocktower věže World Trade Centres jako samostatné stavby, které v jasu svých světél vypadaly jako skleněná těla, oscilující mezi přizračností a pocitem bezpečí. Mřížoví tvořené pruhy osvětlených oken stojí v opozici k vertikální orientaci a připomíná digitální znaky na monitorech počítačů. Architektura, intenzifikovaná prostřednictvím postupného stmívání, je podávána jako smyslový jev s neustále se měnícím počtem osvětlených ploch („World Trade Center Symphony“, 1978); přibližně v průběhu týdne a se všemi důsledky spotřeby energie, doby práce a spánku zaměstnanců, komunikace do vzdálených zemí během jejich obvyklé denní doby atd. A když se na noční obloze objeví kolem měsíce ve třetí čtvrti korona, dotváří tím surreálnou náladu, která je jakousi výpovědí o New Yorku. Kosmický řád je konfrontován s umělými systémy vytvořenými lidskými bytostmi. Světelná linie, která vede za věžemi bez základu nebo ukotvení, patří k jevům, jež jsou důsledkem dlouhé expozice. A jako by vznikly pro představení balancujícího provazochodce, vytvářejí v pozadí světla letadel a jejich trajektorie pomyslnou linii pro jeho performanci.

Monika Baumgartl také pracuje s pohybovou neostrotí. V třpytícím se světle rozpouští formy mrakodrapů nebo zdůrazňuje jejich kvádrovitou podstatu a klade před ně světelný závoj. Zjevné je spektrum úrovní obsahu, který se pokaždé mění, a přitom apeluje na víru v pokrok, industrializaci a mytický náboj uprostřed městské civilizace. A nedaly by se třeba tyto chybně konstruktivní dráhy, jichž

je dosahováno dočasností a nejistotou těch drobných světel, která jako nehmotné věci symbolizují aktivitu jednotlivce, dokonce vykládat jako obrazy zachycující pomíjivost? Meditativní nálada ve spojení s filozofickými a existenčními otázkami se stává motivem u těchto děl, která se stejnou měrou zabývají zkušenostmi s časem a schopností čas prožívat.

Z hlediska těchto parametrů přinesla následující tvůrčí fáze novou orientaci. Už zde nemáme nečinné vymezení ve vzdáleném prostoru; místo toho Monika Baumgartl pracuje se spontánními akcemi a změnami postojů ve fragmentaci linií vycházejících z hluboké tmy. Osvětlené poletující pápěří prořezává temnotu a připomíná kapající plameny. Objektem je lidské tělo se svou pohybovou aktivitou mezi bezstarostností a důstojností podávanou v impulzivních pohybech vycházejících ze širokých tahů. Prostředníkem tohoto obrazového výrazu je tanec, přičemž modelem je ona sama. Hlava jako duchovní centrum zůstává částečně viditelná, stejně jako je patrná stavba těla. Poté je celá postava absorbována do prostoru obrazu. Monika Baumgartl používá pojmy „transformace“ a „snový čas“. Vír gestikulačních sekvencí je uchován jako vybroušený mnohostranný krystal.

Tělo jako topos pohybu tak vyvolává zjemnění formy se světlem jako kresbou. Tyto fotografické obrazy jsou současně nositeli niternosti a vyzařující energie. Energie je kondenzována v černé, která ji vydává ve formě světla. Paralelně se Baumgartl dále věnuje impulzům jasu a temnoty, jaké lze nalézt v podobné formě v některých z jejích ranějších měsíčních fotografií. Mimo jiné vytváří i fotogramy. Dosahuje v nich jednoduchými prostředky maximálního účinku, jako je tomu u fotogramu aury. Světlo se vpaluje do papíru, je čisté jako absolutní vyjádření elementárních forem. Je zachyceno v nejvyšší kulminaci jasu, těsně před pohasnutím. Čern, která je přítomna v těchto dílech jako vymezení prostoru, působí i jako zostření. Je vlastně podmínkou pro světlo v jeho pomíjivosti. Jasně linie a tvary jsou zachovány jako na sítnici: jako rekonstrukce něčeho, co samo o sobě leží v minulosti. Baumgartl se samozřejmě v celé své tvorbě dotýká základních existenciálních otázek zranitelnosti jednotlivce ve světě. Současně se v těchto letech ocitá mezi avantgardou věnující se minimalismu, konceptualismu a process artu. A i když nejsou pro její tvorbu hlavní, navazuje svými postupy a využíváním formy také na experimenty umělců jako byli Rodčenko a Moholy-Nagy.

V roce 1989 založila Monika Baumgartl Tentekko, skupinu Taiko bubeníků japonského původu. Dokonce i dnes dále vystupuje s Tentekko se stále větší nezávislostí na skladbě a provedení. Taiko chápe rytmus a ovládání těla jako choreografii mezi zvukem a tichem. Také zde je Monika Baumgartl kronikářkou času a v jeho rámci kondenzované události a náhlého zániku. Jako obvykle nespouští ze zřetele otázky fotografie, pokračuje v ní jinými způsoby.

Thomas Hirsch

Samostatné výstavy

- 1974 Von der Heydt Muzeum, Wuppertal
- 1975 Galerie Hetzler + Keller, Stuttgart
- 1977 Galerie Schmela, Düsseldorf
- 1977 Galerie Farideh Cadot, Paříž
- 1977 Galerie H, Graz
- 1977 Galerie Isy Brachot, Brusel
- 1978 P. S. 1, New York
- 1979 Forum Kunst, Rottweil
- 1980 Bonner Kunstverein, Bonn
- 2008 Kunsthalle Altdorf
- 2011 Galerie Ztichlá Klika, Praha
- 2016 Galerie FONS, Pardubice

Společné výstavy

- 1970 Galerie Konrad Fischer, Düsseldorf
- 1971 7e Biennale de Paris, Musée d'Art Moderne de la Ville de Paris
- 1971 Staatliche Kunsthalle, Baden-Baden
- 1974 Neue Galerie města Linz
- 1975 Wiener Secession, Wien
- 1976 Kunsthalle Düsseldorf
- 1976 Galerie Magers, Bonn
- 1976 Galerie Hetzler + Keller, Stuttgart
- 1977 Kunstverein Wolfsburg
- 1977 Kunsthaus Zürich
- 1977 Documenta 6, Kassel
- 1977 Gallery Maki, Tokio
- 1977 Studio Marconi, Mailand
- 1977 Hessisches Landmuseum, Darmstadt
- 1978 Internationaal Cultureel Centrum, Antwerpen

1978 Galleria d'Arte, Rom
1978 Galleria de Foscherari, Bologna
1978 Bonner Kunstverein und Städtisches Kunstmuseum, Bonn
1978 Badischer Kunstverein, Karlsruhe
1978 P.S.I., New York
1979 Rheinisches Landesmuseum, Bonn
1979 Tiroler Museum, Innsbruck
1980 Comune Di Milano
1981 Clocktower, New York
1982 Kunstverein Köln
1983 Kunsthaus Hamburg
1984 Gedok Köln
1986 Art Galaxy, New York
1986 Villa Stuck, München
1986 Suzanne Lemberg Usdan Gallery, Bennington, Vermont
1987 Deutscher Künstlerbund, Bremen
1988 Museum Kunstpalast, Düsseldorf
1989 Gedok Köln
1992 Wilhelm Hack Museum, Ludwigshafen
2005 College of Art, Edinburgh
2007 Museum Kunstpalast, Düsseldorf
2009 Von der Heydt Museum, Wuppertal
2011 Moskevský dům fotografie – Fascinující dokumenty, Výběr z archivu uměleckých fotografií rýnské kulturní scény (AFORK), Moskva
2012 Museum Kunstpalast Düsseldorf – Fascinující dokumenty, Výběr z archivu uměleckých fotografií rýnské kulturní scény (AFORK), Düsseldorf
2014 Düsseldorf Photo Weekend - KUNST-ECKE